

KUC

WERKGROEP ONDERZOEK IN ONDERWIJS

ADVIES

3

KUO WERKGROEP ONDERZOEK IN ONDERWIJS

Advies 3

ONDERZOEKSPROFESSIONALISERING VAN DOCENTEN

**Naar een duurzame integratie van onderzoek
in het hoger kunstonderwijs**

Inhoud

Voorwoord	4
Inleiding	6
Hoofdaanbeveling en onderbouwing	8
1 Ontwikkel een gedeeld en toegankelijk online lexicon van onderzoeksmethoden in de kunsten	8
2 Versterk de onderzoeksinfrastructuur via een helder functiehuis	10
3 Versterken van samenwerking tussen lectoraten	14
Conclusie	17

Voorwoord

Onze werkgroep zet zich in voor het realiseren van de doelstellingen uit het Strategisch Plan HBO-Kunstonderwijs 2021-2025, waarin praktijkgericht onderzoek een centrale rol speelt voor onderwijsvernieuwing, maatschappelijke betrokkenheid en de positionering van kunsthogescholen.

We werken toe naar aanbevelingen die de rol van onderzoek binnen het kunstonderwijs versterken; niet alleen in het curriculum voor studenten, maar ook in de professionalisering van docenten en in de manier waarop instellingen onderwijs en onderzoek organiseren.

In ons eerste advies hebben we ons gericht op het versterken van de onderzoekscompetenties van studenten, waarbij we de nadruk legden op de noodzaak om onderzoek expliciet deel uit te laten maken van hun opleiding. We stelden voor om onderzoek te integreren in de competenties en curricula van studenten, zodat zij essentiële vaardigheden ontwikkelen zoals kritisch denken, bronbeoordeling en het vermogen om zelfstandig onderzoek te doen.

In ons tweede advies stond de professionalisering van de docent centraal: we stelden een gestructureerd professionaliseringstraject voor gericht op onderzoek (Bekwaamheid Onderzoek Docenten), aangevuld met inhoudelijke professionaliseringsactiviteiten, en pleitten voor de inbedding van onderzoek in professionaliseringssystemen, het integreren in functioneringsgesprekken en het als een formeel onderdeel opnemen in het institutioneel beleid.

In dit derde en laatste advies kijken we naar de structuren binnen instellingen. We richten ons op de rol van lectoraten als verbindende schakels tussen onderzoek en onderwijs. Met dit advies willen we bijdragen aan een stevig fundament voor lectoraten, zodat zij het curriculum, de docentontwikkeling en de maatschappelijke rol van kunstonderwijs kunnen versterken.

Inleiding

Onderzoek neemt een steeds belangrijkere plek in binnen het hoger kunstonderwijs. Het voedt onderwijsvernieuwing, verdiept de beroepspraktijk, en stelt studenten, docenten en instellingen in staat om zich te verhouden tot maatschappelijke en artistieke vraagstukken. Lectoraten vervullen hierin een sleutelrol: zij verbinden onderzoek met onderwijs, versterken het profiel van instellingen dan wel opleidingen en dragen bij aan kennisontwikkeling in en met het werkveld.

Toch is de verbinding tussen onderzoek en onderwijs in de praktijk vaak nog versnipperd. Samenwerking is afhankelijk van individueel initiatief, lectoraten zijn niet altijd zichtbaar voor studenten en docenten, en kennisdeling blijft geregeld beperkt tot specifieke personen of losse projecten. Als we onderzoek structureel willen laten bijdragen aan de kwaliteit van kunstonderwijs, zijn stevigere randvoorwaarden nodig.

Het doel van dit advies is:

1. Structurele verbinding van lectoraten met het onderwijs, zodat de expertise en infrastructuur van onderzoek beschikbaar komen voor studenten, docenten en curricula.
2. Structurele inbedding van lectoraten en onderzoekersrollen in het functiehuis van instellingen, met heldere taakomschrijvingen en ontwikkelpaden die zowel lectoraten als onderzoekende professionals in staat stellen om duurzaam bij te dragen aan het kunstonderwijs.
3. Versterking van samenwerking tussen lectoraten, gericht op het delen van resultaten en methoden die bijdragen aan sectorbrede kennisuitwisseling en gezamenlijke onderwijsontwikkeling.

Deze doelen vragen om gezamenlijke actie en concrete stappen van lectoren, opleidingen en beleidsmakers die onderzoek en onderwijs structureel met elkaar verbinden.

Hoofdaanbeveling en onderbouwing

Om deze doelstellingen te realiseren, formuleren we drie aanbevelingen die lectoraten beter positioneren binnen het kunstonderwijs:

1. Ontwikkel een gedeeld lexicon van onderzoeksmethoden in het artistieke domein, om de communicatie, samenwerking en kennisdeling tussen lectoren, docenten en studenten te versterken.
2. Versterk de onderzoeksinfrastructuur binnen instellingen, door lectoraten en onderzoekersrollen zichtbaar te maken in het functiehuis en te ondersteunen met heldere taak- en ontwikkelstructuren en HR-processen.
3. Stimuleer samenwerking tussen lectoraten onderling en tussen lectoraten en opleidingen over instellingen heen, zodat kennisdeling en onderwijsontwikkeling niet ophouden bij de grenzen van individuele hogescholen.

1 Ontwikkel een gedeeld en toegankelijk online lexicon van onderzoeksmethoden in de kunsten

Om onderzoek beter te verbinden met het onderwijs, is er behoefte aan een gedeeld referentiekader: een lexicon waarin methoden, benaderingen en voorbeelden uit het kunstonderzoek toegankelijk worden gemaakt voor studenten, docenten en lectoren. Dit helpt om een gemeenschappelijke taal te ontwikkelen tussen opleidingen, lectoraten en instellingen, en ondersteunt de integratie van onderzoek in het curriculum.

Het lexicon richt zich niet op vaste definities, maar op een dynamische verzameling van praktijkvoorbeelden, artistieke methodes en casussen.

Zo'n collectie biedt inspiratie, herkenning en houvast en geeft studenten een concreet beeld van wat onderzoek in de kunsten kan betekenen. De methodes zijn flexibel, kunnen worden aangepast aan verschillende contexten en nodigen uit tot hergebruik en doorontwikkeling. Zo sluit het lexicon aan bij de aard van artistiek en praktijkgericht onderzoek, waarin geen standaardroute bestaat.

Een voorbeeld hiervan is de *Collectie Artistieke Methodes* (CAM), ontwikkeld op initiatief van het platform *Kunst ≈ Onderzoek*.¹ Deze collectie toont de breedte van onderzoeksmethoden binnen de kunsten en is vrij beschikbaar voor gebruik in onderwijs, onderzoek en interdisciplinaire samenwerking. De CAM is geen statisch naslagwerk, maar een online database die steeds wordt aangevuld. De collectie groeit mee met de praktijk en vormt zo een steeds rijker en breder gedeeld referentiekader. Het streven is om het overzicht van methoden in de toekomst uit te breiden naar alle fases van het onderzoeksproces, zoals het initiëren, uitvoeren en delen van onderzoek.

Kunst ≈ Onderzoek heeft aangegeven ruimte te willen maken voor het voorgestelde lexicon op hun platform. Daar kunnen ook andere relevante publicaties uit de sector samenkomen, zoals *Hands On Research for Artists, Designers & Educators* van de Willem de Kooning Academie. Zo ontstaat een groeiend archief van kennis en praktijk, dat bijdraagt aan zichtbaarheid, herkenning en samenwerking binnen het kunstonderwijs.

Eerdere pogingen tot een sectorbreed lexicon liepen vaak vast op abstractie of beperkte betrokkenheid. De voorgestelde aanpak bouwt voort op een bestaande infrastructuur en gedeelde praktijk. Door lectoren, onderzoekers en instellingen actief te betrekken, en nieuwe

.....
¹ De Collectie Artistieke Methodes is zelf ook een voorbeeld van de interinstitutionele samenwerking waar we in dit advies naar op zoek zijn.

bijdragen te verzamelen via open oproepen, blijft het lexicon actueel en representatief voor de breedte van het veld. Dit vraagt ook om actieve inzet van de KUO-instellingen zelf, bijvoorbeeld door er regelmatig naar te verwijzen in onderwijs- en onderzoekcontexten.

De noodzaak van zo'n gedeeld kader wordt ook onderstreept in de *Sectoragenda HBO-Kunstonderwijs 2021–2025*, die oproept tot gezamenlijke kennisontwikkeling, heldere positionering van kunstonderwijs en betere zichtbaarheid van onderzoek binnen en buiten de sector.

2 Versterk de onderzoeksinfrastructuur via een helder functiehuis

Binnen het bredere hbo groeit de aandacht voor de positionering van onderzoek in het functiehuis. Landelijke discussies over functiebeschrijvingen voor docent-onderzoekers en associate lectoren zijn in ontwikkeling, maar leiden nog niet direct tot formele inbedding.

Om praktijkgericht onderzoek duurzaam te verankeren in het kunstonderwijs, is een stevige en samenhangende onderzoeksinfrastructuur nodig. Die bestaat niet alleen uit lectoraten en hun projecten, maar moet ook zichtbaar en geborgd zijn in de formele structuren van instellingen: het functiehuis, taakomschrijvingen en HR-processen. Daarbij is het van belang dat het kunstonderwijs eigen kaders ontwikkelt, die recht doen aan de specifieke verwevenheid van onderwijs, onderzoek en artistieke of pedagogische praktijken. Tegelijkertijd blijft het waardevol om actief te leren van andere hbo-sectoren; door goede voorbeelden te volgen, knelpunten te signaleren en waar mogelijk aansluiting te zoeken bij bredere trajecten, zoals die van de Vereniging Hogescholen.

Van losse praktijk naar structurele borging

Veel docenten leveren via projecten een waardevolle bijdrage aan onderzoek, maar missen de mogelijkheid om dit – als zij dat willen – structureel te doen. Deelname is vaak afhankelijk van toevallige beschikbaarheid van uren, tijdelijke inzet of persoonlijke netwerken. Dat maakt de integratie van onderzoek in het onderwijs kwetsbaar en weinig toekomstbestendig.

Dit hangt samen met het bredere probleem dat binnen veel KUO-instellingen onderzoeksrollen versnipperd zijn en slechts beperkt zijn ingebed in het formele functiehuis. Waar de functie van lector meestal goed is geregeld, geldt dat niet voor andere belangrijke rollen zoals associate lector of docent-onderzoeker. Die bestaan vaak via tijdelijke afspraken of aanvullende taakomschrijvingen en blijven daardoor formeel onzichtbaar in HR-processen, zoals de beoordelingscyclus. Daardoor blijven verantwoordelijkheden onduidelijk en raken ontwikkelmogelijkheden onderbelicht. Daarnaast belemmert het ontbreken van formele rolprofielen instellingen om tijdelijke contracten toe te kennen die specifiek op onderzoek zijn gericht. Terwijl projectmiddelen juist ruimte kunnen bieden om tijdelijk onderzoektalent aan te trekken, ontbreekt het aan een structuur waarin zulke functies inhoudelijk en contractueel goed zijn verankerd.

Met heldere functiebeschrijvingen en loopbaanpaden kunnen instellingen hier verandering in brengen. Door onderzoeksrollen expliciet op te nemen in het functiehuis, wordt het mogelijk om taakverdeling, tijdsbesteding en beoordeling beter te organiseren. Zowel medewerkers als leidinggevendenden krijgen zo zicht op doelen, groeipaden en vervolgrollen. Dit sluit bovendien aan bij de professionaliseringsopgave zoals benoemd in advies twee.

Een herkenbaar, meerlagig onderzoeksfunctiehuis kan hier uitkomst bieden. Zo'n structuur biedt ruimte aan hybride rollen: functies waarin onderwijs, onderzoek en praktijk samenkomen. Daarnaast maakt het horizontale ontwikkelpaden mogelijk. Professionals kunnen zich verdiepen en ontwikkelen binnen hun functie, zonder dat verticale promotie, zoals doorgroeien naar een lectorschap, de enige optie is.

Onderzoeksontwikkeling is meer dan een ladder richting lectorschap

Niet iedere onderzoekende professional hoeft uiteindelijk lector te worden om een waardevolle bijdrage te leveren. Onderzoek kan ook een vorm van professionele verdieping zijn binnen bestaande functies.

Een goed voorbeeld hiervan is de ontwikkelkaart voor praktijkgericht onderzoek van de Hogeschool Utrecht. Deze kaart laat zien hoe professionals zich kunnen ontwikkelen van het bijdragen aan deelonderzoek naar het zelfstandig opzetten van onderzoekslijnen, of van het begeleiden van studenten bij onderzoek naar het vormgeven van curriculumvernieuwing.

Die ontwikkeling kan in de KUO-sector uiteenlopende vormen aannemen. Zo kan een docent zich verdiepen in ethische vraagstukken en toetreden tot een ethische commissie, terwijl een onderzoeker met expertise in duurzaamheid en materialiteit bijdraagt aan een interinstitutionele werkgroep over circulaire ontwerppraktijken. Zulke stappen verrijken niet alleen individuele loopbanen, maar dragen ook bij aan teamontwikkeling en een sterke onderzoekscultuur.

Samen bouwen aan gedeelde kaders en een sterke onderzoeksinfrastructuur

De versterking van onderzoek binnen het kunstonderwijs vraagt om meer dan losse initiatieven per instelling. Juist in een sector waarin functies vaak hybride zijn en onderzoek nauw verweven is met onderwijs en artistieke praktijk, is er behoefte aan gedeelde kaders en een gezamenlijke infrastructuur. Wij pleiten er daarom voor dat KUO-instellingen op sectorniveau samenwerken aan de verdere ontwikkeling van het functiehuis, professionele ontwikkelpaden en de positionering van onderzoek in het onderwijs. Een dergelijke collectieve aanpak helpt om versnippering te voorkomen, bevordert kennisdeling en versterkt de positionering van onderzoek binnen de sector als geheel.

Een onderdeel hiervan in het gezamenlijk ontwikkelen van een op de KUO-sector toegespitste routekaart ontwikkelt die recht doet aan de specifieke context van het kunstonderwijs en aansluit bij de kenmerken van artistiek en praktijkgericht onderzoek. Een dergelijke routekaart maakt verschillende vormen van professionele ontwikkeling inzichtelijk, bespreekbaar en zichtbaar. Ze biedt houvast voor leidinggevend en onderzoekers bij het maken van taakafspraken, het voeren van ontwikkelgesprekken en het vormgeven van teamdoelen.

Tot slot is het van belang dat KUO-instellingen gezamenlijk aansluiting zoeken bij landelijke trajecten, zoals de ontwikkeling van functieprofielen en onderzoeksrollen binnen de Vereniging Hogescholen. Een collectieve KUO-stem in deze trajecten draagt bij aan een betere afstemming op de specifieke context van het kunstonderwijs.

Deze aanbeveling sluit aan bij eerdere adviezen van de VH-werkgroep functieprofielen (2019), het *Brancherapport praktijkgericht onderzoek* (2021) en de *Sectoragenda HBO-Kunstonderwijs 2021-2025*.

3 Versterken van samenwerking tussen lectoraten

Binnen het hbo-kunstonderwijs speelt praktijkgericht onderzoek een steeds prominentere rol, zowel in de profilering van opleidingen als in de vernieuwing van het onderwijs. Lectoraten vormen hierin een spil: zij verbinden onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk met elkaar. Toch blijkt samenwerking tussen lectoraten – zowel binnen als tussen instellingen – nog te vaak afhankelijk van individueel initiatief of incidentele netwerken. Daardoor is kennis vaak gefragmenteerd, ontstaan dubbelingen in thematiek en methodologie, en blijven kansen voor gezamenlijke ontwikkeling onbenut.

Wij pleiten voor het versterken en verduurzamen van samenwerking tussen lectoraten, waarbij de impact op het onderwijs expliciet wordt meegenomen als richtpunt. Richt samenwerking niet alleen op het delen van bestaande kennis, maar ook op het gezamenlijk verkennen van kennishiaten: welke maatschappelijke of artistieke vraagstukken vragen om nieuwe vormen van onderzoek? Door lectoraten te verbinden rond gedeelde thema's ontstaat ruimte voor het ontwikkelen van gezamenlijke curricula, interinstitutionele minoren en interdisciplinaire werkplaatsen. In zulke (onderwijs)vormen werken studenten, docenten en onderzoekers samen aan actuele vraagstukken (eventueel samen met het werkveld), wat bijdraagt aan innovatie, verdieping en het zichtbaar maken van onderzoek in het onderwijs.

Belangrijk is de én-én: interinstitutionele samenwerking mag niet ten koste gaan van de verbinding tussen lectoraten en opleidingen binnen de eigen instelling. Juist die nauwe afstemming zorgt dat resultaten landen in curricula, docenten en studenten betrokken raken en wederzijds begrip en vertrouwen groeien. Structuur helpt, maar cultuur is doorslaggevend: werk aan wederkerigheid en gedeeld eigenaarschap tussen lectoraten en opleidingen.

Een inspirerend voorbeeld hiervan zijn de drie SPRONG-groepen waarin een KUO-instelling penvoerder is: *Creating Cultures of Care* (HKU), *Verbeelding in Transitie* (AHK) en *NEW Ecosystems in Textile work – NETwork* (ArtEZ). Het SPRONG-programma van Regieorgaan SIA toont hoe krachtig langdurige samenwerking kan zijn. SPRONG (Stimuleren van PRaktijkgerichte ONderzoeksGroepen) ondersteunt consortia van lectoraten die in acht jaar tijd kunnen uitgroeien tot robuuste kennisnetwerken met een sterke positie in het regionale en nationale kennislandschap. De nadruk ligt hierbij niet op projectfinanciering, maar op het versterken van randvoorwaarden, zoals het opbouwen van een gedeelde infrastructuur, het aanstellen van nieuwe onderzoekers, het ontwikkelen van duurzame relaties met de praktijk en het verweven van onderzoek met onderwijs.

- *Creating Cultures of Care* (penvoerder HKU) onderzoekt hoe nieuwe vormen van zorg, welzijn en gemeenschap vorm kunnen krijgen via artistiek onderzoek en co-creatie. In de CARElabs werken kunstenaars, studenten, zorgprofessionals en beleidsmakers samen aan urgente vraagstukken uit de praktijk. Deze labs fungeren tegelijk als onderzoeksomgeving én als innovatieve leeromgeving.
- *Verbeelding in Transitie* (penvoerder AHK) ontwikkelt creatieve methodieken en werkplaatsen rond maatschappelijke transitievraagstukken. Het consortium bouwt aan een nationaal kenniscentrum waarin onderzoek, onderwijs en artistieke praktijken samenkomen. Studenten worden betrokken via verbeeldingswerkplaatsen waarin ze ervaring opdoen met praktijkgericht, interdisciplinair onderzoek.
- *NEW Ecosystems in Textile work – NETwork* (penvoerder ArtEZ) richt zich op de verduurzaming van de textielketen via systeemverandering, nieuwe materialen en sociale innovatie. De samenwerking leidt tot onderzoekslabs en onderwijsprogramma's waarin studenten vanuit diverse disciplines samen werken aan innovatieve textielpraktijken.

Deze voorbeelden tonen hoe thematische netwerken onderwijs en onderzoek daadwerkelijk vervlechten en tegelijk een gedeelde infrastructuur en zichtbaarheid opbouwen.

Wij bevelen aan dat KUO-bestuurders hun lectoren en onderzoeksgroepen actief stimuleren en faciliteren om zulke themagebonden allianties aan te gaan - instellingsintern en interinstitutioneel. Maak hiervoor strategische ruimte in jaarplannen, taakverdeling en gesprekscycli, en reserveer tijd en middelen voor samenwerking. Betrek bovendien sectoroverstijgende netwerken, zoals het Platform Kunst ≈ Onderzoek, als vaste plek voor afstemming, kennisdeling en gezamenlijke positionering. Zo kan er een wederkerige onderzoekcultuur ontstaan, waarin samenwerking vanzelfsprekend is en lectoraten hun rol als schakel tussen onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk kunnen versterken.

Structurele samenwerking tussen lectoraten maakt het mogelijk om niet alleen de onderzoeksinfrastructuur te versterken, maar ook het kunstonderwijs toekomstgericht, maatschappelijk relevant en inhoudelijk rijker te maken. Positioneer lectoraten daarbij expliciet als samenwerkende schakels in een open netwerk, met het onderwijs als gelijkwaardige partner.

Conclusie

Met dit derde advies rondt de werkgroep haar drieluik af over de versterking van onderzoek in het kunstonderwijs. Waar eerdere adviezen de nadruk legden op studenten en docenten, staat in dit slotadvies de rol van lectoraten centraal. Lectoraten spelen een sleutelrol in het verbinden van onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk - mits ze stevig zijn ingebed in de organisatie, ondersteund worden door een duidelijke onderzoeksinfrastructuur, en actief samenwerken binnen en buiten de instelling. Om dit te bewerkstelligen, doet de werkgroep de volgende aanbevelingen:

1. Ontwikkel binnen de KUO-sector een gedeeld, levend lexicon van praktijkgerichte onderzoeksmethoden, waarin methodes, benaderingen en casussen uit artistiek en praktijkgericht onderzoek toegankelijk worden gemaakt voor studenten, docenten en onderzoekers. Doe dit door lectoraten actief te betrekken en samenwerking met bestaande platforms zoals Kunst ≈ Onderzoek. Zo ontstaat een gedeeld referentiekader dat de integratie van onderzoek in het onderwijs ondersteunt, samenwerking tussen instellingen vergemakkelijkt en de zichtbaarheid van onderzoekspraktijken binnen de sector vergroot.
2. Zorg binnen de KUO-sector voor een gezamenlijk afgestemde, herkenbare en meerlagige onderzoeksinfrastructuur binnen het functiehuis, waarin ruimte is voor verschillende onderzoekersrollen, hybride functies en horizontale ontwikkelpaden. Deze infrastructuur dient zodanig te zijn ingericht dat zij helderheid biedt over rollen, taken en tijdsbesteding; ontwikkelpaden mogelijk maakt binnen en buiten het lectoraat; wordt ondersteund door HR-beleid en structurele afspraken; en bijdraagt aan duurzame inzet van onderzoekers binnen zowel onderwijs als onderzoek.

3. Stimuleer binnen de KUO-sector structurele samenwerking tussen lectoraten, gericht op gedeelde maatschappelijke en artistieke thema's. Faciliteer ruimte voor het ontwikkelen van gezamenlijke onderwijsprogramma's, zoals interinstitutionele minoren, werkplaatsen en labs, waarin studenten, docenten en onderzoekers samenwerken. Zet lectoraten in als knooppunten van kennisuitwisseling en onderwijsvernieuwing, en maak actief gebruik van bestaande netwerken zoals het Platform Kunst ≈ Onderzoek en programma's als SPRONG. Zo wordt niet alleen de onderzoeksinfrastructuur versterkt, maar ook het kunstonderwijs inhoudelijk verrijkt, toekomstbestendig gemaakt en maatschappelijk relevanter gepositioneerd.

Deze drie aanbevelingen vormen samen een concrete uitnodiging aan instellingen, beleidsmakers en lectoren om gezamenlijk te bouwen aan een stevig fundament voor onderzoek in het kunstonderwijs. Alleen door onderzoek stevig te positioneren binnen curricula, HR-structuren en sectorbrede netwerken, kan het zijn potentieel waarmaken als drager van kwaliteit, vernieuwing en verbinding.

KUO WERKGROEP
ONDERZOEK IN ONDERWIJS

Fabiola Camuti
Marjolijn van den Berg
Lieke van Hoogenhuijze
Dorothea van der Meulen
Miriam Rasch
Maritska Witte
Erik Zwiep